

ratio facta, et principium supra positum, quod in illo statu non haberet homo majores vires ad cognoscendum, quam nunc habet, eodem modo procedunt. Dices: ergo necessaria fuisset homini gratia in illo statu, ut in naturalium veritatum cognitione non erraret: ergo danda illi fuisset ex vi providentiæ tunc debita, quod repugnat superius dictis. Probatur autem consequentia, quia pertinet ad providentiam auctoris naturæ, ut illi non desit in necessariis sibi in tali ordine et statu. Respondeo nihilominus negando secundam consequentiam, quia non oportet talem hominem in hac vita vel nunquam decipi, vel omnia naturalia cognoscere. Sed contra, quia homo habet naturalem appetitum ad cognoscendam veritatem, et hæc omnia naturalia: ergo posset hic appetitus satiari in homine existente in pura natura, alias videretur natura deficere in necessariis. Respondeo appetitum naturalem proxime esse ad singulos actus, et consequenter ad collectionem. Unde satis est ut quilibet actus possit naturaliter haberi, et ut successio eorum duret, et consequenter scientia rerum naturalium augeatur, quantum et vitæ humanæ conditio tulerit, et naturales causæ ministraverint. Sicut materia prima est capax omnium formarum, et tamen naturaliter non omnes recipit, neque simul, neque successive.

12. *Ratio pro assertionem prima non repugnat contra secundam.* — Tandem objici potest ratio facta in priori assertionem, nam videtur huic repugnare, quia lumen naturale est de se principium sufficiens scientiæ necessariæ tum ad totam hanc veritatum collectionem assequendam, tum etiam ad contrarium errorem vitandum. Respondetur non esse parem rationem in collectione, quæ est in singulis, quia licet ex parte principii per se, quod est lumen intellectuale, sit æqualis ratio, ex parte phantasmatum, seu propositionis objectorum, et impedimentorum quæ occurrere possunt, est valde diversa, quia circa unum vel alium actum facile occurrit commoditas habendi illum, et impedimenta non in singulis occurrunt, quod secus est in tota collectione, ut per se constat. Et ex eadem radice provenit, ut omnem omnino vitare errorem difficillimum, et humano modo impossibile sit, etiam si in singulis illa difficultas non occurrat.

13. *Procedit similiter de statu gratiæ post lapsum.* — Secundo, ex dictis constat etiam hominem lapsum, in statu gratiæ constitutum, non posse per vires naturæ hanc perfectionem

cognitionis naturalis assequi: quia gratia sanctificans, nec per se auget virtutem naturalem cognoscendi, neque prædicta aufert impedimenta. Unde nec ordinaria providentia, vel auxilium gratiæ ad hoc sufficit, nisi homo alio extraordinario et accommodato modo adjuvetur. Quod satis experientia constat: et ratio est eadem, quia gratia sanctificans, etiam cum ordinario auxilio, non sanat omnes infirmitates naturæ, neque aufert totum ignorantia vulnus, et (ut supra dicebam) ex se non dat facilitatem ad actus ordinis naturalis, sed elevat potentias ad superiores actus. Manet ergo nunc in homine justo eadem impotentia ad consequendas omnes veritates naturales, quæ in homine puro, vel in homine in peccato originali aut mortali existente invenitur.

14. *Status innocentia donum gratuitum continebat quoad carentiam omnis erroris, quoad collectionem vero omnium veritatum etiam naturalium res incerta est, verisimiliorque pars negativa.* — Sed quid de homine in statu innocentia vel naturæ integræ? Respondeo: quod attinet ad carentiam erroris, jam supra diximus habuisse privilegium, ut, durante illo statu et justitia, decipi non posset per assensum falsum, quod privilegium ostendimus fuisse gratuitum, ac subinde gratiam. Quod vero attinet ad cognitionem omnium veritatum naturalium collective, incertum est an Deus omnibus hominibus in eo statu daret omnes scientias harum veritatum infusas per accidens, ut vocant; eas enim dedisse Adamo probabile est, de posteris autem ejus nihil est certum; tamen si eas haberent per infusionem, scirent quidem omnia saltem in habitu, non tamen sine dono gratuito quoad modum habendi illas, sicut verisimilius est animam Christi Domini novisse omnia, etiam naturalia, a principio conceptionis. Si vero homines tunc non haberent has scientias infusas, sed oporteret, propria industria inquirendo, vel ab aliis discendo, eas acquirere; multo quidem plura cognoscere possent tunc homines, quam nunc valeamus, vel quam homines in pura natura, quia non haberent corruptibilis corporis et hujus vitæ impedimenta, et a parentibus per traditionem et disciplinam possent amplius juvari; nihilominus verisimile est non potuisse unum hominem etiam in eo statu omnes scientias naturales simul perfecte assequi, quia in eis quodammodo in infinitum procedi potest, et tempus viæ non esset tunc diuturnum, ut credi potest, et homines etiam tunc indigerent cibo, et somno, et exercitatio-

ne corporis, maxime vero si in Dei contemplatione et rerum æternarum meditatione exercerentur; hæc autem omnia speculationem, præsertim rerum inferiorum, impediunt. Unde D. Thom. 1 p., quæst. 101, articulo primo, solum dicit homines in statu innocentia non fuisse nascituros perfectos in scientia: *Sed eam (ait) processu temporis absque difficultate acquisivissent, inveniando vel addiscendo.* Et ad 3 ait, potuisse in eo statu plenius scire universalis principia juris et aliarum rerum; de plenitudine autem scientiarum nihil dicit. Alia vero ratio est de anima separata; si enim inveniretur sine peccato, et in pura natura, credibile est habituram fuisse omnem naturalem scientiam per species, quasi connaturaliter inditas, de quo alias.

15. *Tertia assertio: non solum gratia Dei, sed Christi dicenda est, quæ datur ad veritates naturales cognoscendas, vel errores vitandos.* — Dico tertio: quoties gratia specialis ad veritates naturales cognoscendas, vel deceptionem in ea materia vitandam, datur, propter Christum datur, unde non solum est gratia Dei, sed etiam gratia Christi. In hac assertionem de facto loquimur, non de possibili; hoc enim posteriori modo rem considerando, manifestum est posse Deum hanc gratiam sine respectu ad Christum donare, sicut et quamcumque aliam. Unde in statu puræ naturæ, id est, in quo humana natura non esset ordinata ad finem supernaturalem, nec alia dona supernaturalis gratiæ reciperet, posset Deus illi conferre hoc donum scientiarum, vel auxilium speciale ad naturales veritates cognoscendas: et tunc non esset ex gratia Christi. Imo neque esset proprie gratia supernaturalis ordinis, sed esset donum gratuitum, et liberale ultra naturæ debitum, ordinatum tamen ad perfectionem mere naturalem, sicut de integritate naturæ supra dicebamus. Et similiter in statu innocentia potuit hoc donum dari sine respectu ad Christi meritum. Prout nunc vero datum est, vel dandum esset, si status ille duraret, ita de illo dono vel speciali auxilio censendum est, sicut de gratia sanctificante, et de tota originali justitia; tum quia esset velut pars, seu proprietas quædam justitiæ originalis; tum etiam quia in eo statu datum est in ordine ad finem supernaturalem, et ut de se utile, et conferens ad perseverandum et proficiendum in sanctitate supernaturali, ut mox explicabo. Ideoque qui censent gratiam in illo statu non esse datam per Christum, idem dicent de hoc dono: ego vero con-

trarium censeo probabilius de prima gratia Adæ, et de tota justitia quæ in illo statu data est, vel danda fuisset, si durasset, ut in tertia parte probavi, et ideo consequenter idem existimo de hoc dono, servata proportione ad præsentem statum.

16. *Assertio procedit in præsentem in ordine supernaturalis finis, quidquid sit, si ad talem finem homo non conderetur.* — Loquendo ergo de facto, et de præsentem statu naturæ lapsæ, adverto ulterius, donum illud dupliciter posse considerari, videlicet, in ratione gratiæ gratis datæ, vel in ratione auxilii, quod reduci possit ad ordinem gratiæ gratum facientis. Primum habet tale donum quasi ex se, quia donum hoc, seu speciale auxilium ad has veritates cognoscendas non est naturæ debitum, ut supra probatum est; est ergo gratia; et de se non est gratum faciens, ut proxime diximus: imo ex vi proprii et immediati effectus non perficit hominem in ordine ad supernaturalem sanctitatem; ergo ex se non spectat ad ordinem gratiæ gratum facientis; ergo est gratia gratis data. Nihilominus tamen potest pertinere ad illum ordinem ex relatione conferentis, quia, videlicet, ad hoc illud donat, ut per illud crescat recipiens in sanctitate, vel facilius peccata vitando, vel ex creaturarum cognitione Deum magis laudando et amando. Sic enim etiam bona temporalia cadunt sub meritum, et inter auxilia gratiæ interdum computantur. Dico ergo, sub utroque respectu dari hanc gratiam propter Christum, et verisimilius esse semper dari propter alterutrum, vel propter utrumque.

17. *Auxilium de quo loquitur assertio dari per Christum, etiam in ratione gratiæ gratis datæ, probatur.* — Primum patet, quia Christus Dominus non tantum meruit nobis gratiam sanctificantem, sed etiam gratis datam, ut clarum et certum est de dono linguarum, gratia sanitarum, et similibus. Responderi potest hoc esse verum de illis gratiis gratis datis, quæ ad commune Ecclesiæ bonum ordinantur, non vero de gratiis privatis (ut sic dicam). Sed contra: nam etiam donum scientiarum dari potest propter commune bonum Ecclesiæ; imo existimo, si alicui datum est, propter hunc finem maxime collatum esse. Exempla esse possunt in dono scientiæ, vel artis dato Beseleel et Oliab, Exod. 35 et sequentibus, et de scientia infusa Salomoni, 3 Regum 3, ubi videri potest Abulens., q. 10. Item aliquibus Sanctis verisimile est datum esse speciale auxilium ad scientias naturales

perfectius addiscendas, propter bonum commune Ecclesiæ; imo de Aristotele aliqui existimant specialiter fuisse a Deo adjutum in ordine ad bonum Ecclesiæ futurum. Quin etiam in universum credibile est hujusmodi dona, quæ supernaturali modo dantur, licet in se sint naturalia, semper dari propter altius bonum et commune, sicut de illuminatione cæci nati Christus dixit. Ergo longe verisimilius est talia dona semper propter Christum dari, quia semper fiunt propter finem gratiæ, et propter hominum salutem, præsertim ea quæ supernaturali modo fiunt. Unde Paulus ad fideles dicebat 1 Cor. 3: *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus vero Dei*, sentiens omnia hæc dona ad Christi gloriam nobis dari, licet cum Christo ipso omnia ultimate ad gloriam Dei referantur: ergo etiam in genere meriti omnia dantur propter Christum.

18. *Probat a fortiori dari etiam in ordine ad sanctitatem recipientis.* — Et hinc facilius probatur pars altera, quia omne auxilium speciale datum in ordine ad majorem sanctitatem recipientis, est ex meritis Christi, ut in tertia parte late probatum est; sed hoc donum, sub illo respectu spectatum, est auxilium speciale ad propriam sanctificationem ordinatum; ergo est ex meritis Christi. Confirmatur, quia omnis occasio bene operandi specialiter a Deo provisa in ordine ad salutem æternam, est gratia per Christum; sed illud auxilium est plus quam occasio bene operandi, et, ut supponitur, datur propter propriam sanctificationem, et ut per illud homo excitetur ad majorem Dei amorem et laudem; ergo est ex Christo. Denique confirmatur, quia quidquid in hoc genere desiderari postest, recte et convenienter per Christum petitur: sic enim Ecclesia pluviam et salutem per Christum petit, supponens hæc omnia, ut cadunt sub providentiam supernaturalem, cadere etiam sub Christi merito. Neque obstat quod homo interdum male utatur simili gratia Dei, quia hoc non impedit quin per Christum, et propter finem supernaturalem detur, ut per se constat, et solvendo argumenta magis patebit.

19. *Ad primum fundamentum positum in numero primo.* — *Ad secundum.* — *Ad tertium.* — Ad primum ergo fundamentum prioris opinionis, quia de illo testimonio Pauli multa in sequentibus dicturi sumus, nunc dico breviter nihil esse in homine quod non sit a Deo, non tamen omnia eodem modo, nam quædam sunt ab illo ut auctore gratiæ, quædam ut auctore naturæ sine speciali liberalitate ultra naturæ

debitum, et talis esse potest cognitio unius vel alterius veritatis. Ad secundum dicitur Concilia Milevit. et Arausic. loqui tum de cognitione practica et operativa boni, tum de cognitione aliquo modo supernaturali ad veram justitiam necessaria, vel utili, ut in sequentibus ostendetur. Ad tertium respondetur ignorantiam vulnus non abstulisse potentiam cognoscendi veritates omnes naturales, sed abstulisse tum supernaturalem cognitionem, tum etiam speciale auxilium, seu privilegium recte cognoscendi, datum in statu innocentiam ultra meram possibilitatem naturæ: unde hoc vulnus non reddit hominem lapsum impotentior ad cognoscendum quam esset in pura natura; sed nunc est vulnus ignorantiam, quod tunc esset pura nescientia, vel difficultas sciendi homini connaturalis.

20. *Rejicitur Cajetani distinctio.* — Addit Cajetanus, quæst. 109, art. 1, vulnus ignorantiam fuisse respectu cognitionis practicæ, non vero speculativæ. Sed neque est distinctio necessaria, neque bona, quia, ut statim ostendam, hoc vulnus non impedit, quominus etiam aliquas veritates practicas morales et ordinis naturalis cognoscere possimus absque gratia, licet non omnium collectionem; ergo est æqualis ratio in veritate practica et speculativa. In neutra enim ablata est omnino per vulnus ignorantiam veritatis cognitio, quatenus per discursum naturalem in uno vel alio actu comparari potest, licet in utraque, propter impedimenta corporis et animi, non possit pura et plena esse talis cognitio: ergo non solum est hoc vulnus in intellectu practico, sed etiam in speculativo. Confirmatur: nam approbare falsa pro veris pena est peccati, teste Augustino supra, ubi universaliter loquitur, ac proinde etiam in speculativis; ergo vulnus ignorantiam omnem errorem et difficultatem sciendi ex peccato contractam comprehendit. Sed objicit Cajetanus quia D. Thomas, dicta quæst. 85, art. 3, dicit vulnus ignorantiam esse in intellectu in quo est prudentia, ille autem est intellectus practicus. Respondeo non loqui D. Thomam reduplicative aut exclusive. Nam etiam dicit vulnus malitiæ esse in voluntate, in qua est justitia, et non ideo dicit esse in solis operibus justitiæ. Item infra dicit vulnus ignorantiam sequi ex peccato: *In quantum ratio per peccatum hebetatur ad bonum, præcipue in agendis*; non ergo in solis illis. Et lib. 4 contra Gent. 52, absolute dicit debilitatem rationis et difficultatem in cognitione veri ad hoc vulnus pertinere. Constat autem

ex dictis hanc difficultatem et debilitatem etiam in speculativis post peccatum inveniri. Item 1 p., quæst. 94, art. 1, et quæst. 101, art. 1, ait hominem in statu naturæ integræ juvandum fuisse per originalem justitiam ad cavendos errores, etiam in scientiis speculativis, et ad earum perfectionem. Ergo earum imperfectiones et errores, quæ nunc patiuntur, ex originali peccato provenerunt, ac proinde ad vulnus ignorantiam pertinent. Et hinc responsum est ad quartum; jam enim facilis est differentia inter singulas veritates per se spectatas, et omnium cognitionem; est enim longe difficilius cognitio omnium quam singularum, quia impedimenta, quæ in discursu vitæ offeruntur, non in singulis actibus occurrunt.

21. *Prima pars fundamenti secundæ sententiæ solvitur.* — Ad fundamentum secundæ sententiæ, quoad priorem ejus partem de providentia necessaria, ut homo possit quæcumque veritatem cognoscere, respondeo illam providentiam pertinere ad ordinem naturæ, non gratiæ, etiam ordinis naturalis (ut alii loquuntur), quia revera non est gratuita omnino, sed naturæ debita, et quoad aliquas veritates est physice necessaria, præsertim ad illas quæ in individuo per experientiam cognoscuntur; ut hunc esse hominem, aut ignem, et similia. Illa ergo cognitio non est donum gratiæ. Alias nullum est donum naturæ, quod gratuitum non sit, et gratia dici debeat, etiam corporis sanitas et integritas membrorum, et similia, quæ neque adversarii concedent, sunt enim absurda. Sed de hac re latius in sequentibus capitibus dicam.

22. *Solvitur secunda pars dicti fundamenti.* — Ad alteram partem, in qua supponitur nihil nobis Christum meruisse, nisi illud pro quo mortuus est, respondeo falsum esse quod assumitur: nam Christus Dominus multa habuit merita per alios actus distinctos a morte, et ex se independentes ab illa. Item meruit Angelis, etiamsi proprie non sit mortuus pro illis, et idem est de gratia Adami in statu innocentiam. Adde etiam per ipsam mortem aliqua potuisse Christum mereri, propter quæ sola non moreretur, neque nunc proprie dici potest propter illa mortuum esse. Sicut sibi meruit per mortem exaltationem nominis sui, quamvis propter suam gloriam mortuus non sit. Nam illa particula *propter*, dicit et occasionem, et proprium motivum ex quo orta est mors Christi. Sic autem occasio tantum sumpta est ex lapsu hominis, et propria ratio motiva fuit redemptio ejus, non vero

exaltatio nominis Christi, quam aliis actibus potuisset mereri, et de facto etiam meruit, licet ex ordinatione divina speciali modo illam per mortem meruerit. Postquam enim illa mors propter alium peculiarem finem ordinata est, meritum ejus valere et ordinari potuit ad plures alios effectus gratiæ, qui per se fieri possent, etiamsi peccatum hominis et mors Christi non intercederet. Sic ergo dici potest de illa gratia gratis data ad veritates cognoscendas, maxime quia, ut dixi, hæc ipsa gratia non datur sine aliqua relatione ad spiritualem salutem lapsorum hominum, quod satis est ut possit esse effectus redemptionis et mortis Christi.

CAPUT II.

UTRUM AD OMNEM MORALEM COGITATIONEM RECTAM ET HONESTAM SIT NECESSARIA GRATIA?

1. *Expeditur sensus quæstionis.* — Hæc quæstio tractari solet de cognitione practice vera in moralibus actionibus, et in re idem est sensus; tamen, quia sub quæstione est, an voluntas possit moveri ad actum honestum per solum judicium practicum, vel etiam per cognitionem speculativam, ideo non usi sumus illa voce, ut ab hac quæstione abstraheremus. Est ergo sensus quæstionis, an sine gratia possit intellectus judicare vel cognoscere aliquid eo actu qui movere et inducere voluntatem ad actum moraliter bonum efficiendum sufficiat? Hunc ergo actum vocamus cogitationem rectam et honestam, quæ ita denominatur, non quia in se habeat formalem bonitatem moralem, hoc enim ad voluntatem spectat, sed quia applicat objectum modo sufficienti, ut voluntatis actus honestus sit.

2. *Prima opinio proponitur et exponitur.* — *Ejus primum argumentum ex Scriptura.* — De hoc igitur actu est prima opinio, affirmans esse gratiam Dei necessariam ad quamcumque cognitionem hujusmodi, etiamsi sit de objecto et actu mere naturali. Ita tenet Greg. in 2, dist. 28, quæst. 1, art. 2, concl. 2, et d. 29, quæst. 1, art. 2; Capreol., dist. 28, art. 3, ad argument. contr. 1 concl., et in hoc sensu dicunt, ad cognitionem practicam, esse necessariam gratiam. Non enim loquuntur de practico in omni materia, nam in materia artis constat posse haberi cognitionem veram per solas vires naturales; nam est eadem ratio quæ de cognitione speculativa. Loquuntur ergo de practico in materia morali. Item non loquuntur de hac cognitione universali, prout habetur